

ТАТЈАНА Д. ДАДИЋ ДИНУЛОВИЋ
 Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду*
 Стручни рад / Professional paper

ИЗМЕШТАЊЕ, РЕКОНСТРУКЦИЈА, ИНТЕРПРЕТАЦИЈА И РЕИНТЕРПРЕТАЦИЈА УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА СЦЕНСКОГ ДИЗАЈНА

САЖЕТАК: У теоријском смислу, рад је посвећен испитивању измештања, реконструкције, интерпретације и реинтерпретације уметничког дела сценског дизајна, које је претходно настало као самостални стваралачки рад. Уметничке праксе сценског дизајна развијене су из идеје измештања позоришне представе у галерију, где је главно питање било како интерпретирати или реинтерпретирати саму представу и доживљај представе у потпуно другачијем простору и времену, пред публиком чија се улога такође мења. Сада се, као следећи корак, отвара тема измештања оних дела сценског дизајна која су настала као самостална, а не примењена у позоришту, у нов простор и нов контекст. Чињеница је да већина ових радова почива на догађају, то јест на изведби, без обзира на скоро увек присутну компоненту излагачке форме. То значи да кад говоримо о уметничком делу сценског дизајна, готово увек говоримо о делу за једно, појединачно, непоновљено извођење. У фокусу текста биће анализа четири кустоска принципа измештања (реконструкција, реинтерпретација, ново дело и излагање процеса или процес као дело) коришћених у поступку креирања изложбе *Прекрајање* приказане у Музеју примењене уметности у Београду у септембру 2022. године. Ова перформативна изложба отворила је и ново питање: да ли је прекрајање самосталног дела сценског дизајна уопште могуће, или оригинални рад нужно постаје предложак за настанак новог?

КЉУЧНЕ РЕЧИ: сценски дизајн, уметничке праксе сценског дизајна, кустоске праксе сценског дизајна, изложба *Прекрајање*.

Увод или Сценски дизајн између њимењене и самосталне уметности

Уметничке праксе сценског дизајна настале су на идеји измештања позоришне представе у галерију, иницираној и развијаној захваљујући Прашком квадријеналу сценског дизајна и сценског простора, најзна-

---

* td.dinulovic@uns.ac.rs; td.dinulovic@gmail.com

чајнијој манифестацији на свету посвећеној излагању и представљању позоришта и сценске уметности. Од самог почетка, основно питање било је како интерпретирати или реинтерпретирати позоришну представу или њене делове, а, посебно, доживљај представе, у измењеном простору и времену, и пред публиком чија је улога, такође, измењена. О овој, важној дилеми пише Милош Хлавка (Miloš Hlávka) у уводном тексту каталога првог Квадријенала 1967. године, сматрајући да овакав уметнички жанр (сценографски и костимографски рад) није могуће излагати.

Можемо, међутим, истргнути део или фрагмент дела декора, костима, фотографија или неког типично уметничког детаља... позоришна уметност уживо, која се одиграва у тренутку наше перцепције, не може [се] излагати, али њене компоненте могу (Hlávka у PTAČKOVÁ 1967: 5).

Деценијама је Прашки квадријенале трагао за начинима измештања представе и њених сегмената у други и другачији контекст, са веома различитим успехом. Деценијама су на уметнички концепт велики утицај имале промене у позоришту, нарочито оне везане за разумевање сценског дизајна и сценског простора последње деценије XX и, посебно, прве деценије XXI века. Тако је излагање сценографије и костимографије, а затим и дизајна звука и светла у позоришту, доживело значајне промене. Озбиљан утицај на овај процес имала је Содја Лоткер (Sodja Lotker), драматург и уметнички директор Квадријенала у времену у ком је ова манифестација доживела најзначајније и најузбудљивије промене (2008–2016). Лоткер је тему излагања позоришта ван контекста позоришне представе, на теоријском и уметничком плану, поставила на раскршће¹ између архитектуре (простора) и уметности (сценске и визуелне), а затим и између јавног простора (града) и интимног (уметничког) простора стварања.

Када говоримо о сценографији у позоришту као саставном сегменту сценског дизајна, као и о другим основним компонентама ове интердисциплинарне области (дизајну костима, светла и звука), говоримо о примењеној уметности која је у функцији позоришне представе. Ван позоришта, у излагачким праксама, сценски дизајн је, посебно током претходних десет година, успоставио сопствену логику и одвојио се од своје изворне апликативне природе. Тако је измештање позоришта у галерију иницирало, развило и утемељило веома широко поље за

---

¹ *Раскршће* је кустоско-архитектонски пројекат Содје Лоткер и Орена Сагива (Oren Sagiv), приказан на Прашком квадријеналу сценског дизајна и сценског простора 2011. године, на тргу између Народног позоришта у Прагу и садашње Нове сцене (некадашње позориште *Laterna Magika*), као посебан програм.

истраживање, развој и настанак самосталних уметничких радова у области сценског дизајна. Ове праксе, прво уметничке, а затим и кустоске, развијане су, доминантно, у оквиру различитих наставних програма посвећених сценском дизајну и сценском простору, али и у оквиру наступа Србије на Прашком квадријеналу (2007–2023) у обе такмичарске категорије – Националној (Exhibition of Countries and Regions) и Студентској (Student's Exhibition). Значајна је и чињеница да је овакав приступ био награђен 2015. године, када су уметници, студенти и кустоси наступа Србије који су креирали рад *Процес*, освојили Златну медаљу за успостављање дијалога, прву и једину награду која је додељена Србији у историји ове манифестације. Значајно место у развоју најпре кустоских, а затим и уметничких пракси, свакако, припада и Бијеналу сценског дизајна, националном (1997–2006), а од 2022. године регионалном програму посвећеном овој области.

На теоријском плану, установљено је и развијено неколико дефиниција уметничких и кустоских пракси сценског дизајна. Дела сценског дизајна настају у интердисциплинарном пољу између архитектуре, извођачких и визуелних уметности, а доминантно су ослоњена на употребу сценских изражајних средстава. Њихова форма може бити различита, док исходи, терминолошки и морфолошки гледано, припадају раније успостављеним уметничким дисциплинама (перформативна инсталација, вишемедијска интервенција или инсталација, просторна интервенција или инсталација, интерактивна изложба или галеријска поставка...). Ради прецизног одређења, за потребе изложбе *Прекрајање*², која је главна тема овог рада, успостављена је следећа дефиниција: уметничке праксе сценског дизајна су аутономна уметничка дела једног или више аутора, доминантно заснована на сценским изражајним средствима, јавно изведена и/или приказана у форми уметничких догађаја у архитектонском, сценском, медијском или виртуелном простору, као и друге уметничке форме које спадају у област сценског дизајна, што укључује просторне, медијске и комуникацијске аспекте дела; кустоске праксе сценског дизајна представљају кустоске концепте избора, излагања и/или извођења различитих уметничких дела сценског дизајна.³

---

² Изложба *Прекрајање* (ReTailoring), кустоса Татјане Дедић Динуловић, Сање Маљковић и Александре Пештерац, приказана је у Музеју примењене уметности у Београду, од 15. до 28. септембра 2022. године. Изложба је била део регионалне манифестације Бијенале сценског дизајна 2022. и међународног програма Нови Сад – Европска престоница културе 2022.

³ Прву теоријску дефиницију формулисао је Миодраг Шуваковић, сматрајући да се овим појмом „називају различите технике артикулације (пројектовања и физичке реализације) простора извођачких уметности: театра, балета/плеса, опере, перформанса, филма, спортских и политичких спектакла, спектакла популарне културе“ (ŠUVAKOVIĆ 2011: 634).

Посебно питање представља могућност измештања самосталних дела сценског дизајна у нов простор и нов контекст. Чињеница да већина ових радова почива на догађају, то јест и на излагању и на игри, упућује нас на то да, у случају ових пракси, готово увек говоримо о делу за једно извођење. Сходно томе, свако измештање дела у неки други контекст (просторни, временски, концептуални, медијски...) нужно значи и поновно промишљање свих компонената које дело чине. У теоријском смислу, за нас је кључно важно испитивање измештања, реконструкције, интерпретације и реинтерпретације уметничког дела сценског дизајна, а које је претходно настало као посебан стваралачки рад. У фокусу нам је анализа четири кустоска принципа измештања (реконструкција, реинтерпретација, ново дело и излагање процеса или процес као дело) коришћена у поступку креирања изложбе *Прекрајање*, приказане у Музеју примењене уметности у Београду у септембру 2022. године.

Контекст изложбе Прекрајање

Концепцијски, изложба *Прекрајање* јесте ретроспектива најзначајнијих исхода у области сценског дизајна, у периоду између 2013. до 2022. године, остварених на мастер и докторским студијама на Универзитету у Новом Саду. У проблемском погледу, изложба је схваћена као кустоски експеримент посвећен испитивању и осветљавању потенцијала измештања већ приказаних и изведених ауторских радова,

---

Сматра да је сценски дизајн настао из позоришне архитектуре, сценографског сликарства и аудиовизуелних техника артикулације извођачког простора, а да је наведене технике могуће сврстати у четири категорије: „(1) аудиовизуелну артикулацију сценског или вансценског ентеријера за извођење, (2) аудиовизуелну артикулацију сценског или вансценског екстеријера (отворена сцена, кварт, град, крајолик или средства транспорта /улица, пут, брод, авион, ракета/ као простор извођења), (3) аудиовизуелну артикулацију субег-простора, а то значи простора који је одређен хардверским и софтверским повезивањем реалног физичког ентеријера или екстеријера с виртуалним екранским просторима (BP) и (4) мултимедијалну артикулацију мрежног (нет) простора у дигиталној извођачкој уметности“ (ŠUVAKOVIĆ 2011: 634). Ову дефиницију допунила је Ирена Шентевска са још две технике: „(5) мултимедијална артикулација средстава комуникације између извођача и публике (визуелна комуникација у служби маркетинга и промоције сценског догађаја као производа културне индустрије) и (6) мултимедијална артикулација присуства сценског догађаја у медијској култури (с циљем документовања или медијске циркулације и редистрибуције сценског догађаја, у секундарном циклусу његове економске експлоатације)“ (ŠENTEVSKA 2008: 13). Моника Билбија наводи следеће: „Сценски дизајн. Аудио-визуелно-драмска умјетност чији је резултат самостално контекстуално ефемерно умјетничко дјело артикулације и театрализације простора, те драматизације догађаја, које се одвија негдје и траје у времену, чија је полазна или исходишна тачка текст, на који се ослања, и које је сачињено од различитих објеката распоређених у узајамном односу, гдје се под објектом не подразумевају само предмети него и тијела извођача и/или публике“ (Вилбија 2021: 211).

а посебно, истраживању могућности компоновања радова веома различитих уметничких, формалних и медијских карактеристика у једну, комплексну целину – просторну, визуелну, звучну и драматуршку.

С обзиром на то да је у праксама сценског дизајна простор први и, најчешће, најважнији чинилац дела, основни кустоски задатак (осим селекције) био је да у простору Музеја примењене уметности сваки од четрнаест радова буде смештен на конкретно и, за њега, одговарајуће место. Истовремено, креативни процес рада са ауторима био је посвећен настојању да оригинални радови задрже суштинске елементе и карактеристике дела, а да притом доживе трансформацију неопходну за нови контекст. Успостављање односа између радова, па потом прилагођавање и усаглашавање сценских средстава појединачних радова у односу на друге чини специфичност овог процеса, која се огледа и у потреби успостављања чврсте драматуршке структуре укупног догађаја. Другим речима, креирање логичног и драматуршки прецизног редоследа извођења сваког од радова у односу на укупно време трајања изложбе било је посебно важно.

У процесу рада, а затим након завршетка изложбе и анализе која је уследила, установљена су четири доминантна кустоска принципа измештања дела сценског дизајна, заснована на начину трансформације радова током креативног процеса, конкретне поставке у простору Музеја, начина извођења радова, као и учешћа публике и њеног односа према делима – *реконструкција, интерпретација, наставак новог дела и излагање процеса и процес као дело.*

Принципи измештања уметничких дела сценског дизајна

Принцип 1: РЕКОНСТРУКЦИЈА

Вечера, Драгана Баћовић⁴

Оригинално извођење

Рад *Вечера* је чулна интерактивна инсталација, оригинално изведена у објекту некадашњег предузећа „Југошпед“ у Београду, у простору који је служио за обедовање (менза). У концепцијском смислу, рад је посвећен преиспитивању сећања и носталгије, и њиховом уклапању

---

⁴ Драгана Баћовић (Никшић, Црна Гора, 1989) је сценографкиња. Завршила је основне студије позоришне и филмске сценографије (2012) на Факултету за уметност и дизајн у Београду, и извела мастер уметнички рад из области Сценске архитектуре и дизајна (2021). Живи и ради на релацији Црна Гора – Србија. Најчешће ради као сценограф на филму, у дугометражним и кратким играним серијама и другим видео-форматима. Рад *Вечера* оригинално је изведен 27. јуна 2021. године.

у одговарајући референтни оквир из кога ова два феномена делују на ауторку, у тренутку извођења, а исказан је у комплексној вишемедијској форми (поставка у простору, артефакти, тактилна, олфакторна, звучна и инсталација укуса). Инсталација је постављена у изразито сценичан простор јасног значења, и има излагачки и изведбени део. Излагачки део чине дугачки трпезаријски сто, прекривен белим столњаком, и шеснаест столица. На столу је шеснаест тањира-инсталација, сачињених од личних предмета и кадрираних као призор из сећања ауторке. Тањери су инсценација сећања употребом различитих изражајних средстава – цртежа, обележених или преписаних текстова других аутора, ауторских текстова написаних на папирима и разгледницама, фотографија, мириса, материјала различитих текстура и боја. Звучну слику чини монтирани аудио-запис атмосфере различитих простора и догађаја, такође, инсценација сећања. Изведбени део је драматуршки пажљиво осмишљен. Догађај почиње у сумрак, када се мешају дневно светло из кровне лантерне и вештачко светло две лампе са стола, а завршава се у ноћи. Публика (шеснаест гостију) до трпезарије долази пролазећи кроз напуштене просторе објекта, седа за сто и испитује, додирује и мирише све што је на тањиру. Свако има свој тањир. Конобар доноси и служи „сферу“, укуса направљеног за тај конкретни тањир и конкретно сећање. Публика, затим, устаје, разговара, прегледа и испитује друге тањире-сећања, проба друге укусе. Рад траје између 30 и 40 минута. Ауторка је присутна, али скривена у простору некадашње кухиње.

Сл. 1. *Вечера*, Драгана Баћовић, зграда „Југошпеда“ у Београду

Реконструкција рада

Реконструисани рад⁵ *Вечера* и даље је вишечулна интерактивна инсталација, заснована на наставку истраживања и преиспитивања феномена сећања и носталгије, из позиције протока времена. Овога пута, излагачки део рада чине мањи број тањира у функцији инсценирације сећања (11) и мањи број места за госте. Измена је иницирана димензијама простора у који је рад смештен. Истовремено, специфичност кустоског концепта је избор управо овог простора који је једним делом отворен ка улици захваљујући великом стакленом делу фасаде. Рад више није интиман, већ његова позиција у простору омогућава комуникацију с публиком унутра, али и са оном на улици. Треба нагласити да је ова кустоска одлука значајно изменила извођачку компоненту рада. Ауторка је за ову прилику позвала на вечеру велики број гостију па је, због реда који је на почетку извођења формиран, било неопходно интервенисати и донети додатни број столица, за седење на другој страни стола. Тако је један тањир-сећање делило двоје људи, у једном тренутку. Такође, сто за припрему и сервирање укуса, заједно са куварицом и конобаром, сада је видљив, па је ова промена постала део самог догађаја. Ни ауторка није више скривена, већ је и она, као и њена инсценирана сећања, изложена очима публике. Читав приказ додатно је изложен и очима случајних пролазника. Рад траје око 120 минута.

Сл. 2. *Вечера*, Драгана Баћовић, МПУ; фото: Јована Јаребица

⁵ Рад је изведен 24. септембра 2022. године, у 19.00 сати.

Принцип 2: (РЕ)ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

Ходочасник, Владимир Савић⁶

Оригинално извођење

Рад *Ходочасник* је перформанс са елементима монодраме и мјузикла, изведен у школском дворишту Основне школе „Славко Родић“ у Бачком Јарку, и исказан у комплексној вишемедијској форми (текст, графит, аудио-рад, компонована музика, извођење, дизајн светла, дизајн звука). Дело, у коме је Савић и аутор и извођач, настало је у трагању за одговором на интимно питање (Ко сам ја?), конфронтирајући ауторова претходна и садашња стања, идеолошке ставове и животне потребе (циљеве). Он је, тако, успоставио динамичан однос личних животних принципа и навика – улице, фудбалског навијања и рејв журки, с једне стране, и религије и верских принципа, с друге, те формирања

Сл. 3. *Ходочасник*, Владимир Савић, двориште ОШ „Славко Родић“ у Бачком Јарку

⁶ Владимир Савић (Нови Сад, 1988) архитекта је и сценски дизајнер. Завршио је основне и мастер академске студије Архитектуре и урбанизма (2013), као и мастер уметничке студије Сценске архитектуре и дизајна (2016) на Факултету техничких наука у Новом Саду. Докторат уметности из области сценског дизајна одбранио је 2022. на истом факултету. Бави се архитектонским пројектовањем, ефемерном архитектуром, сценографијом, снимањем хип-хоп музике, видео-артом, рекреативно тренира аикидо и иде на фудбалске утакмице. Рад *Ходочасник* оригинално је изведен 16. октобра 2021.

породице и успостављања одговорног односа према себи и друштву. Рад је, доминантно, извођачки и одвија се у делу школског дворишта. Простор је јасно артикулисан као сценско-гледалишни, за мали број гледалаца, чији „сценски фронт“ (спољашњи зид школе) чини ауторски графит који, током извођења, бива довршен. У чину извођења аутор користи различита изражајна средства као исказ о свим својим интересовањима и љубавима попут „блејања“ у крају, цртања графита, креирања и извођења хип-хоп и техно музике, пушења цигарета, конзумирања пива, употребе пиротехнике, те исповести (читања Светог писма) и сусрета са вољеном особом. Сценски простор је артикулисан сценским светлом. Текстови и музика хип-хоп песама су ауторски, а звучна слика је изграђена истовременом репродукцијом снимљеног материјала и живим извођењем. Костим је саставни део извођења. Рад траје 35–40 минута.

(Ре)интерпретација рада

Рад *Хогочасник сада*⁷ је вишемедијска перформативна инсталација, и даље комплексне форме (текст, графит, аудио-рад, компонована музика, извођење, дизајн светла, дизајн звука). Измењене околности (нови простор, временска дистанца, број и врста публике) иницирају и измене самог рада. Најважнији просторни елементи попут зида испаног графитима, плишане играчке као ауторов алтер его и аутентичне реквизите, у потпуности су задржани. Оригинални ауторски драмски текст замењен је новим сачињеним од прича о конкретним животним догађајима. Најзначајнија измена и овде је иницирана кустоским приступом, тј. захтевом да глумачки аспект оригиналне изведбе буде замењен претходно снимљеним аудио-записом новог текста. На тај начин рад мења првобитну форму и постаје вишемедијски перформанс. Хип-хоп музика, написана и компонована за оригинално извођење, задржана је у потпуности. Рад сада има излагачку и перформативну компоненту. Излагачку чини поставка свих поменутих елемената у простору, укључујући аудио-запис који публика може да слуша путем слушалица. За изведбени део, простор бива додатно сценски осветљен и озвучен, аутор је и извођач, а звучну слику чине репродукција записа, и говор и певање уживо. Бива успостављен и гледалишни простор, а с обзиром на то да је рад видљив и са улице, пролазници, такође, постају публика. Нова изведба добија нову форму, у новом простору, обраћајући се много широј, углавном непознатој, публици, али задржава основни концепт – да буде исповест једног ходочасника, како то аутор наводи. Рад траје 26–30 минута.

---

⁷ 22. септембар 2022, у 20.00 сати.

Сл. 4. *Ходочасник*, Владимир Савић, МПУ; фото: Немања Кнежевић

Принцип 3: НОВО ДЕЛО

Мирисне њриче, Зоја Ердељан⁸

Оригинално извођење

Рад *Мирисне њриче* изведен је у форми вишемедијске изложбе (поставка у простору, олфакторна, визуелна, тактилна и звучна инсталација), у кући у насељу Мала Америка, у Зрењанину. Дело је омаж свим „мирисним причама“ испрличаним и сакупљеним током 2020. године, а потом препрличаним сценским средствима, у простору куће која, у том тренутку, нема ни сталног власника ни станара. Мирис је овде, потпомогнут визуелним, тактилним и аудитивним средствима, у функцији инсценације сећања, а наратив за рад настао је на одговорима две стотине испитаника на питање *Коју догађај њовезујеш с мирисом?* Ове (мирисне) приче ауторка, затим, представља атмосфером и инсталацијама у шест просторија куће у Зрењанину, од којих је свака посвећена једној мирисној категорији: парфем, детињство, море, природа, кућа и храна. Пролог у мирисне просторе куће су колица на

⁸ Зоја Ердељан (Зрењанин, 1995) сценска је дизајнерка. Завршила је основне академске студије Сценске архитектуре, технике и дизајна (2018) и мастер уметничке студије Сценске архитектуре и дизајна (2020) на Факултету техничких наука Универзитета у Новом Саду. Студент је докторских уметничких студија Сценског дизајна на истом факултету од 2020. године. Бави се сценском и визуелном уметношћу, пројектовањем у области сценске архитектуре, као и продукцијом и реализацијом уметничких пројеката у области сценске архитектуре и дизајна. Рад *Мирисне њриче* оригинално је изведен 19. септембра 2020.

улазної тераси за прављење слаткиша од шећерне вуне намењених публици. Рад траје све док има заинтересоване публике.

Сл. 5. *Мирисне ĩриче*, Зоја Ердељан, кућа у Зрењанину

Ново дело

Рад *Мирисне ĩриче* сада⁹ је комплексна вишемедијска поставка у простору (олфакторна, визуелна, тактилна и звучна инсталација). Три су аспекта утицала да концепт рада буде измењен, тј. да дело изведено у кући у Зрењанину постане ослонац или чак предлогачак за наставак новог рада. Први аспект тиче се чињенице да је оригинални рад настао у садејству са простором куће у којој је изведен и да, као такав, није могао бити ни реконструисан, ни интерпретиран. Нови и другачији простор, а посебно његов волумен, као и измештање у други град, неминовно су захтевали и ново промишљање. Други аспект тиче се временске дистанце од две године која је утицала на ауторски однос према већ архивираним причама. Најважнији аспект тиче се кустоског захтева да једна (лична, ауторска) прича о стаблу и мирису липе, изостављена и претходно неиспричана, уђе у текстуални предлогачак новог дела. Управо на тој причи настаје кључни сегмент рада – суптилна и изразито поетична инсталација стаклених бочица, са деловима липе затвореним у њима, постављена у простор као лебдећа структура у форми крошње. Она постаје централни део излагачке компоненте рада, у поетичком, естетичком и значењском смислу. Излагачка компонента

⁹ 22. септембар 2022, у 19.00 сати.

у потпуности је доминантна па су, осим наведене инсталације, ту још и три претходно инсцениране приче. Једна од њих, прича о херцеговачкој кадуљи, сада има другу форму презентације – окамењену биљку изложену на постаменту. Извођачки део остаје готово идентичан – публика има прилику да осети мирис и укус шећерне вуне коју занатлија прави специјалним апаратом, на својим колицима, пред публиком. Рад траје све док има заинтересоване публике.

Сл. 6. *Мирисне приче*, Зоја Ердељан, МПУ; фото: Јована Јаребица

Принцип 4: ИЗЛАГАЊЕ ПРОЦЕСА ИЛИ ПРОЦЕС КАО ДЕЛО *Двоје*, Драгана Вилотић¹⁰

Оригинално извођење

Рад *Двоје* је вишемедијска просторна инсталација, изведена у Великој сали Културне станице „Свилара“, у Новом Саду, у комплексној форми (двоканални видео-рад, аудио-рад, поставка у простору). Дело почива на транспоновању простора приче о „универзалних двоје“, Адаму и Еви, у сценски простор, као и на одређивању начина суделовања публике којим рад постаје целовит.

---

¹⁰ Драгана Вилотић (Нови Сад, 1980) архитекта је и сценска дизајнерка. Завршила је основне и мастер академске студије Архитектуре и урбанизма (2005), као и докторске уметничке студије Сценског дизајна на Факултету техничких наука Универзитета у Новом Саду (2021). Бави се сценографијом, дизајном сценских догађаја, сценском архитектуром и критиком сценског дизајна. Рад *Двоје* оригинално је изведен 29. јануара 2021.

На основу текста библијске приче о Адаму и Еви, драмски простор Рајског врта постаје сценски простор блискости, који у измењеним условима живота данас нестаје, а устаљена осуда два бића у Рају мења се у саосећајну позицију публике и омогућава поновно успостављање те прекинуте везе (Вилотић у: DADIĆ DINULović 2022: 155).

Рад је посвећен креирању простора блискости која је у савременом друштву, посебно у условима пандемије 2020. и 2021, угрожена обавезном физичком дистанцом. Излагачки и извођачки део рада су у потпуности прожети. Реч је о насрамној поставци две видео-пројекције грудног коша као места или простора у коме се, како ауторка наводи, чува љубав, и, с друге стране, посматрача чијим се присуством физички и психолошки, слушалицама које обједињеним звуком прожимају обе пројекције, представља веза две раздвојене особе. Драматургија рада је прецизно осмишљена, па је у простору у сваком тренутку само један гледалац/учесник. Рад траје колико и аудио-визуелно дело (5 минута), а извођење док има публике.

Сл. 7. *Двоје*, Драгана Вилотић, Културна станица „Свилара“ у Новом Саду; фото: П. Узелац

Излагање процеса или процес као дело

Рад *Двоје 2022*¹¹ је вишемедијска просторна инсталација (3д штампање у реалном времену и простору извођења, аудио-рад, поставка у простору, присуство), заснована на излагању процеса стварања. Две су теме утицале на промене настале у овом делу. У концептуалном смислу, околности настанка рада значајно су измењене. Прича о „двоје“ из 2020. говори о времену пандемије, када изоловани и усамљени потенцијални партнери нису ни могли да се сретну. Време за „двоје“ у 2022. је, како ауторка наводи, ратно време, време непосредне опасности, у коме се „ново двоје“ још нису срели. Једно је ту, а друго тек треба да настане. Рад има излагачку и извођачку компоненту. Излагачки део чини штампани грудни кош, изложен у једном од три мала излога. У другом је штампач који сваког дана одштампа по једно ребро, и који је озвучен. У трећем су већ одштампана и обележена ребра, спремна да буду састављена, и оригинални звучни запис на слушалицама. Други грудни кош, привремени, настаје у извођачком сегменту рада. Ауторка седи за столом на коме су одштампана ребра, чисти их и даје публици по један пар. Публика се придружује чишћењу. Онда сви, према упутствима ауторке, састављају грудни кош, држећи делове сопственим рукама. Рад траје 40–50 минута. Пролазници могу да виде шта се унутра догађа.

Сл. 8. *Двоје 2022*, Драгана Вилотић, МПУ; фото: Јована Јаребица

¹¹ 27. септембар 2022, у 19.00 сати.

Кустоске праксе и њихов утицај

Испитивање могућности и оправданости измештања самосталних дела сценског дизајна у нови контекст, а пре свега њихових извођачких компоненти, као и креативни рад са ауторима, упућивали су у почетку на закључак да оригинално дело може бити само предложак за наставак новог. Током неколико месеци рада, међутим, и посебно након завршетка изложбе, разговора који је уследио са ауторима и позваном публиком,¹² као и критичке анализе свих примењених поступака и конститутивних елемената изложбе, било је јасно да је измештање могуће, али под одређеним условима.

Кључно питање овде је како нови контекст утиче на ново дело. Јасну аналогију могли бисмо да успоставимо са транспоновањем позоришне представе креиране за конкретан амбијент у позориште са, најчешће, конвенционалном конфигурацијом сценско-гледалишног простора. Много је оваквих примера па знамо колико је промишљања и ангажмана потребно да би представа била пренета и суштински прилагођена новом окружењу, као и колико је сложен и неизвештан тај процес. Друго питање тиче се улоге кустоса у трансформацији оригиналног дела. Овде бисмо могли да направимо аналогију са кустоским праксама у савременој визуелној уметности у којој, већ деценијама, кустос постаје равноправни стваралац у настанку једне изложбе.

Многе недоумице и дилеме, наравно, и даље остају. Чињеница је да је сценски дизајн као уметничка област, али и као кустоска, релативно нова и да је даље истраживање на уметничком, феноменолошком и теоријском плану неопходно, али и сасвим извесно.

ЛИТЕРАТУРА

- BILBIJA, Monika. *Istraživanje individualnog i kolektivnog identiteta u Bosni i Hercegovini: umjetničko delo scenskog dizajna*, doktorski umetnički projekat. Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka, 2021.
- DADIĆ DINULOVIĆ, Tatjana. *Scenski dizajn kao umetnost*. Beograd: Clio; Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka, 2017.
- DADIĆ DINULOVIĆ, Tatjana (ur.). *Prekrajanje*. Novi Sad: Fakultet tehničkih nauka, 2022.
- PTÁČKOVÁ, Věra. *A Mirror of World Theatre*. Prague: Theatre Institute, 2015.
- ŠENTEVSKA, Irena. *Swinging 90's: scenski dizajn u Srbiji 1990–2000*, magistarski rad. Beograd. Univerzitet umetnosti u Beogradu, 2008.
- ŠUVAKOVIĆ, Miodrag. *Pojmovnik teorije umetnosti*. Beograd: Orion Art, 2011.

---

¹² Разговор је, као закључни догађај изложбе, одржан у Музеју примењене уметности, у простору изложбе, 28. септембра 2022. године.

Tatjana D. Dadić Dinulović

**Displacement, Reconstruction, Interpretation, and Reinterpretation
of a Scene Design Artwork**

Summary

In a theoretical sense, the paper deals with the examination of the displacement, reconstruction, interpretation, and reinterpretation of an artistic work of scene design previously created as an independent creative piece. Artistic practices arose from the idea of the displacement of theatre performances into the gallery. The main question was how to interpret or reinterpret theatre performance and the experience of the performance in a completely different space and time and in front of the audience whose role also changed. Now, as the next step, the topic of displacement of independent pieces of scene design to a new space and a new context has been opened. The fact is that most of those works are based on the event, that is, on the performance, regardless of the almost always present component of the exhibition form. This would mean that, when we discuss the artistic work of scene design, we almost always discuss an artwork for a single performance. This paper focuses on the analysis of four curatorial principles of displacement (reconstruction; reinterpretation; new piece; exhibiting process or process as a piece) used in the process of creating the *ReTailoring* exhibition held at the Museum of Applied Arts in Belgrade in September 2022. The exhibition raised a new question – is retailoring possible or is the original artwork a basis for the creation of a new one?

Keywords: scene design, artistic practices of scene design, curatorial practices of scene design, exhibition *ReTailoring*.